

♦ Rozhovory 8. ledna 2019 8:49

Společnost přestala mít důvod, proč žít. Shodili jsme Boha z trůnu a místo něj tam posadili moc, peníze, sex a jídlo, říká kněz Vácha

RENATA KALENSKÁ

Marek Orko Vácha. Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

Deník N zajišťuje fotografie za podpory [Megapixel.cz](https://www.megapixel.cz/).

Nechci vykládat, co mají dělat Dominik Duka a Tomáš Halík, říká ke sporům mezi katolíky kněz Marek Orko Vácha, který propojuje duchovní a přírodovědný svět. V rozhovoru pro Deník N hovoří i o smyslu modliteb, dobrovolném celibátu či permanentní krizi církve.

Už před časem jste mi řekl, že Evropa hodila za hlavu svoje hodnoty. V jakém

stavu je podle vás evropská společnost? Co jsme ztratili?

Jung říká, že když shodíte Boha z jeho piedestalu, na jeho místo přiletí běsi. A ti běsi opravdu přiletěli. Je to míněno tak, že když sesadíte Boha z jeho trůnu, neznamená to, že ten trůn shodíte taky. Ten trůn zůstává a něco jiného se na něj usadí.

Kdo nebo co dnes sedí na tom trůnu?

Myslím, že to vlastně ani moc nevíme. Starověký člověk říká, že bohové jsou to, co lidé uctívají. To je velmi moudré. Kdyby sem ten starověký člověk přišel a prošel se tady, řekl by, že pro nás jsou bohové moc, peníze, sex, dobré jídlo. A nemyslel by to jako metaforu. Bohové jsou opravdu to, co lidé uctívají. Ateista to má jednoduché. Ten řekne: „Není Bůh.“ Ale kdybych se zeptal: „Co tedy, chlapče, máš na tom nejposlednějším místě své duše, na tom piedestalu, který máš někde uvnitř sebe, o co bys určitě nechtěl přijít a co je pro tebe nejdůležitější v životě?“ Tohle je přece mnohem těžší otázka než říct, že není Boha.

Lidé se tedy nevzdálili Bohu, oni si ho změnili.

Myslím, že to ani nejde, vzdálit se Bohu. Evropa prostě jen neví, co teď vlastně má uctívat a k čemu se má vzpínat. Díky mé profesi se mi ty věci vzájemně propojují. Vezměte si, že v Nizozemsku se v současnosti provádí 18 eutanazií denně. Mám dojem, že společnost přestala mít důvod, proč žít. V Nizozemsku je návrh zákona, že pokud máte takzvaně zkompletovaný život, můžete přijít do nemocnice a speciální nová profese vám zaručí asistovanou sebevraždu. Už nemusíte mít diagnózu. Než být svědkem svého vlastního chátrání, radši jdete do nemocnice a tam už to ukončíte.

Udělá tohle věřící člověk?

Ne.

Marek Orko Vácha (1966)

Katolický kněz a přírodovědec. Působí jako přednosta Ústavu etiky a humanitních studií 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy. Je členem akademického senátu této fakulty. Je autorem knih *Probouzení*, *Příběhy z jiného*

vesmíru či Nevyžádané rady mládeži. Zúčastnil se expedic do Antarktidy. Přezdívku Orko (Orlí oko) získal ve Skautu.

Vážně? Já teď totiž trochu váhám, co to vlastně znamená věřící člověk, když říkáte, jak si lidé proměnili Boha.

Věřící člověk, tedy myslím křesťan, má především představu, že svět má smysl. To znělo hrozně. Prostě že stojí za to být dobrý. A že všechno, co mě potkává, je škola, ve které se něco učím. A že do té školy patří třeba i to, že už jsem starý a něco mě bolí.

Když tohle říkáte někomu starému a nemocnému, neříkají vám ti lidé, že mluvíte o něčem, o čem nic nevíte?

Na tohle jsem velmi opatrný. Jasně, že nevím, o čem mluvím. Na druhé straně katoličtí kněží mají celibát. To je prostě rána, ze které každý den, každou minutu teče krev. Tím chci říct, že jakousi bolest cítíme každou minutu svého života. Aspoň tímhle způsobem se nějak na prožívání bolesti podílíme. Jinak ale i našim studentům na medicíně říkám, ať propánakrále nikdy těm starým a nemocným lidem neříkají, že nemoc je dar. Nebo co je ta nemoc naučila a podobně. Takhle to není.

Celibát je obrovské téma a oceňuji, co jste k tomu řekl. Už jsem se na to ptala několika katolických představitelů. Oni mluví v otázce celibátu o oběti, ale zároveň mě všichni ujišťovali, že s ním nemají problém.

Tak to já teda mám.

Oni tím vlastně z celibátu jen dělají tabu. Je to téma živé? Mělo by se o tom diskutovat?

Ne. Já nevím.

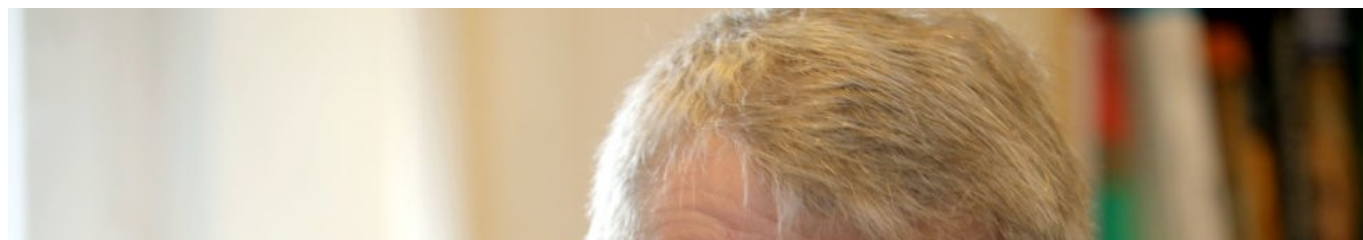

Foto: Ludvík Hradilek, Deník N

Ale diskutuje se. I uvnitř katolické církve.

Ano. Já jsem půl roku svého života prožil v hodně přísném klášteře ve Francii a tam fakt pochopíte, co to celibát je. Člověk jde pouští, položí kufry a jde. Přijdete do klášteře, je tam devadesát chlapů a první dojem je, že je to devadesát šťastných a veselých chlapů, kteří jsou na svém místě. To je něco úplně jiného než ve filmu Jméno růže. To neznamená, že tam nejsou vnitřní rozpory. Je to tam téměř kasárenské a musí to fungovat. Ale tam jsem pochopil, že jsou to lidé v dobrém slova smyslu fanatičtí. Tohle jsou skutečně lidé, kteří v životě nedělali nic jiného, než že jdou dál. To mi přišlo velmi sympatické a nosné. V takovém klášteře si člověk uvědomí, že je celibát dobrá věc.

A teď se vrátíte zpátky a dvě třetiny vašich farníků jsou farnice. Upřímně si myslím, že energie, kterou jsem do toho dal, abych to uhrál na remízu, je zhruba tak stejná, jako kdybych měl ty děti. Stálo mě to tak strašně sil a všeho. Klukům, kteří jsou takto v terénu, bych dal aspoň možnost, aby se celibát z dobrovolnil.

Proto jsem se na to ptala – a vy jste nejprve říkal, že to není téma k diskusi.

U řeholí to k diskusi určitě není, tam to nikdo nechce. Ale u kněží, kteří jsou v terénu, bych to z dobrovolnil. Ale papež to neudělá, protože by v tu chvíli měl dvě církve. To by byla taková roztržka... Ale ti kluci, co je znám a co jsou heterosexuální, se s tím strašlivým způsobem perou. Ať už přiznaně, nebo nepřiznaně. Určitá mystika té

bolesti v tom je. Celibát vám aspoň trošku dává možnost mluvit třeba s těmi starými lidmi. Ale ano – z dobrovolní bych to.

Dává k otevření takové diskuse důvod i to, že se v poslední době objevuje stále více případů sexuálního zneužívání uvnitř katolické církve?

Já fakt nevím. Upřímně řečeno nevím, co si o tom mám myslet, jsem z toho děsivě zmatený. Z České republiky neznám žádnou kauzu. Nikdo za mnou nikdy nepřišel – ani z děcek, která mě dobře znají –, že by měl nějaké takové problémy. Vždycky jsem si říkal, že to musí být trošku nafouknuté.

Přečtěte si také

Svět je hříšný a sexuálnímu zneužívání nezabráníme. Jsem vděčný, i když ho odhalí v církvi, říká kaplan, který pomáhá obětem

Loni jsem dělala rozhovor pro [Seznam](#) s člověkem, který udělal takový coming out – před kamerami mluvil o tom, jak byl jako dítě sexuálně zneužíván knězem. Popisoval, jakým utrpením si prošel. A na církvev nezanevřel, neztratil důvěru, dodnes je praktikující katolík, účastní se života farnosti. Takže moje otázka by vlastně měla znít, jestli církvev toto téma netabuizuje natolik, že se o tom další postižení bojí mluvit.

Nevím, fakt nevím. Ale ano, otevírají to i chilští biskupové, Amerika...

I papež František už to téma otevírá, za měsíc se zúčastní setkání s církevními představiteli a budou diskutovat o tom, jak takovým kauzám předcházet. Nepomohlo by, kdyby diskuse probíhala otevřeně, kdyby papež vyzval postižené, ať se nebojí mluvit?

Doufám, že v tomto směru František dělá, co může. Je to pár dní zpátky, co mě napadla jedna věc. Já jsem skaut a skauty jsem taky pár let vedl. Dělán i tábory pro naše vysokoškoláky. A dvakrát třikrát v životě se mi stalo, že jsem řekl nějakou hodně blbou větu – to desetileté, dvanáctileté děcko tím přitom můžete zlikvidovat. Nějakou nevhodnou poznámkou, špatným vtipem...

Budete konkrétní?

Třeba jsem řekl takovému chlapci, že je nešika. A protože mě má rád, vezme to jako fakt a do konce života nešika opravdu bude, protože mu to řekl Orko. Stačí takováhle pitomost! Opravdu takovouhle zkušenost mám a je to hrozně nepříjemné – a člověk si pak neumí představit, že by se taková újma stala dítěti ještě ve formě nějakého tělesného zneužívání. Fakt si myslím, že tohle je rána na asi nejcitlivějším místě církve. Kdybych byl ďábel, asi bych postupoval právě touhle cestou. Ale fakt se mi nestalo, že by s tím za mnou někdo přišel. Určitě mám s lidmi kolem sebe tak dobrý vztah, že bych se o tom dozvěděl. Určitě. Možná mám štěstí, možná je to náhoda, možná žiju ve skleníku. Vážně nevím.

Modlím se i za Zemana

K čemu u nás – myslím v Česku – potřebují lidé kostely?

Nemyslím si, že jsme ateistický národ. A zase ten Jung – „Vzýván či ne vzýván, Bůh bude přítomen.“ Najednou se mi zdá, že spousta kamarádů ateistů – Čechů – hledá ve svém životě spiritualitu. A to může být třeba Cílek.

Že se tak smějete...

...nebo třeba jdou do té Compostely. Což je pro mě už zajímavější. Chodí tam často lidé, kteří nemají s kostelem nic společného, kteří ale cítí, že něco někde nad námi nějak je. Jdou v přírodě, nikdo je do ničeho nenutí, mají čas takzvaně na sebe a zároveň vědí, že to nějak skončí. Že je to prostě pouť, která skončí v nějakém kostele. Počet lidí, kteří tam takhle jdou, se geometricky zvyšuje. V roce 1900 to bylo třeba sedmdesát lidí, v roce 1990 asi pět tisíc a v roce 2016 asi dvě stě třicet tisíc lidí.

Už je to trochu cirkus.

To je pravda, už je to cirkus. A všichni o tom napíší knížku. Myslím, že kostely potřebujeme právě z toho důvodu, aby to bylo určitým způsobem formalizováno. Řeknu to na příkladu. V církvi svaté katolické vždycky přijde nějaký svatý František nebo svatý Dominik, mají obrovskou myšlenku a nějakým vírem k sobě stáhnou mladé lidi a udělají z toho nějaký řád. A velmi rychle musí dát tomu řádu nějaká

pravidla hry, aby to bylo formalizované a mělo to strukturu. Potom zakladatel řádu umře a všichni ještě nějaký čas žijí z toho nadšení. A první krize přijde ve chvíli, kdy umřou ti, kteří ještě pamatovali zakladatele. A pak to celé drží ty povinnosti, mše svatá, kostel. A řád čeká na novou charismatickou osobnost, která to celé znovu nakopne.

Přečtěte si také

Nejateističtější v Evropě. Češi zavrhli kostely, stále víc jich však věří v „něco“

Má dnes takovou osobnost česká katolická církev? Je to třeba pro vás kardinál Dominik Duka?

Pro někoho třeba ano.

A pro vás?

Pro mě to v tuhle chvíli není nikdo. Nemám žádného takového průvodce. Tohle je důvod, proč potřebujeme kostely. Aby člověk, až nadšení pomine, věděl, že aspoň jednou týdně se tam může modlit s ostatními. Víte, novináři – a vždycky jsou z Mladé fronty Dnes – se mě vždycky ptali, co mi modlitba přináší. Chtěli slyšet odpověď, že je horký den a v té vřavě nakupování jde člověk do chládku kostela, tam si to všechno v hlavě pěkně uspořádá, pomodlí se a jde zase ven dál nakupovat. Takové odpovědi novináři dobře rozumí. To je svět, ve kterém oni žijí. Ale jestli modlitba takhle funguje... Jestli je to jen takové ztišení a soustředění, no tak si můžu jen udělat čaj z heřmánku, dát si joint nebo cigáro, panáka, zacvičit si jógu. A stává se z toho vlastně jen jedna z mnoha technik, které mi pomohou, když jsem rozrušený. Tohle ale není modlitba!

No právě. Jak tedy odpovíte, abyste řekl pravdu, ne to, co ti novináři chtějí slyšet a čemu rozumí?

Ve skutečnosti je to tak, že modlitba je povinná výbava občana této planety. Je to stejné, jako když si čistím zuby, snídám nebo se ráno sprchuju. Nechci si dělat legraci z emocí. Někdy nám modlitba přináší zážitek. Jsme v přírodě, zapadá slunce, jste

v noci sama v kostele a najednou máte pocit, že se opravdu můžete dotknout božích věcí. Pak se zas ocitnete v situaci, kdy se modlím ty své otčenášky a zdrávasky a vy se nutně ptáte, jestli tohle někoho ve vesmíru zajímá. Nemodlím se proto, že mě to v tuto chvíli baví a něco mimořádně emocionálního mi to přináší. Dělán to proto, že to má smysl. Poprosím Pána Boha, abych se dneska neflákal a abych využil svůj čas, abych nezvorat tenhle rozhovor, modlím se za všechny lidi, které mám rád a za které cítím potřebu se modlit.

A vy se nemodlíte i za lidi, které nemáte rád?

Modlím se za lidi, které nemám rád. To víte, že ano.

Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

I Tomáš Halík řekl, že se modlí za Miloše Zemana.

To já taky. Ale když jsem před chvílí říkal, že se modlím za lidi, které mám rád, měl jsem zrovna na mysli třeba kamarády, o kterých vím, že se jim zrovna daří, nebo nedaří dobře.

Jaký vlastně máte z české katolické církve v poslední době dojem? Mám na mysli Istanbulskou úmluvu, ostrá slova Petra Píthhy, podporu od Dominika Duky, naopak veřejné pokárání Tomáše Halíka Dukou...

Na to mám připravenou odpověď. Nedávno mě dvakrát pozvali do DVTV. Poprvé těsně po akci Vaše násilí – naše násilí, podruhé těsně po slovech Petra Píthhy. A já jsem to odmítl. Nechtělo se mi to rozvířovat.

Vy nemáte potřebu katolickou církev bránit vůči tomu, že takové hlasy, jako byl ten Píthův, jí dodávají o dost jinou tvář?

Já jsem především nechtěl vykládat, co by kdo měl dělat. Co by měla dělat církev, co by měl dělat Dominik, co by měl dělat Tomáš. Pro mě je z toho jediný závěr, a tím je to, co by měl dělat Marek Vácha.

Přečtěte si také

Je to sice k ničemu, ale seberou vám děti. Ověřili jsme hlavní argumenty proti Istanbulské úmluvě

Zkusím to tedy jinak. Máte pocit, že stav české katolické církve odpovídá stavu české společnosti? Tedy že je podobně rozdělená a rozklížená?

Ano, možná stav naší církve odráží stav naší společnosti. Na druhou stranu si nemyslím, že by ty věci byly mimořádně špatně. Katolická církev je oceán různých názorů, oceán různých postojů. Ano, nechť je jednota v otázce víry a mravů. Ale potom může být miliarda názorů na to, co si myslíte o Miloši Zemanovi a jeho politice. Takže přestože mě spory církve hodně bolí a myslím si, že je to hodně vyhocené směrem do médií a že tam jsou různé osobní věci, je dobré, že každý tady může říct svůj názor.

Pak je za to třeba kardinálem Dukou veřejně pokárán... Řekl byste, že česká katolická církev je v současné době v krizi? Ptám se proto, že vy často a rád citujete Junga a ten považoval krizi za šanci.

Katolická církev po celém světě i v České republice je v krizi a vždycky v krizi byla.

Nikdy nezažila žádné zlaté časy. Vždycky jsme žili s těmito problematickými faráři – myslím na sebe, s těmito problematickými biskupy, s touto hierarchií. Vždycky to tak bylo. Dnes si myslím žijeme v docela luxusních časech.

Největší dar, který máme, je čas

Jakou radost máte z českých politiků?

Tak to moc radost nemám.

Cítíte z Čechů zoufalství?

Jo.

Může v tom církev nějak pomoci?

Jo.

Dělá to?

Ne. Už to bylo mnohokrát komentováno – Václav Havel byl skutečně světlou výjimkou a po jeho odchodu jsme se vrátili do svých obvyklých poměrů. Od základní školy je potřeba opravdu učit studenty rozeznávat fakta od názorů, musí se učit řečem, aby mohli poslouchat nejen české stanice a číst noviny, které nejsou jenom české. Dělán si naději, že snad vyrostou globální generace dnešních středoškoláků, kteří už všichni rok nebo dva byli někde venku, umí řeči.

To už jsme u toho vašeho tématu, že vaše – tedy naše – generace musí vymřít, aby bylo líp.

Myslím, že to tak je.

Vy v sobě cítíte nějaké mechanismy, které do nás byly zakódovány v době totality?

No jasně. Já jsem dítě totality. Naučila mě spoustu dobrých věcí. Jsem z Brna a tam

jsou velké farnosti. Farnost, ze které jsem já, to byla zvláštní parta vyhozených docentů, lékařů, profesorů, biologů. To byla docela intelektuální výheň. Na druhou stranu v těch velkých farnostech vždycky, když tam byl nějaký farář, to byl buď člověk, který podepsal spolupráci, nebo vstoupil do *Pacem in terris* (*kolaborantské sdružení duchovních za normalizace, pozn. red.*). Takže my jsme s mateřským mlékem sáli to, že „ty důležité věci nesmíte říkat svému faráři“. To je docela zvrhlé. Takže jsem farářství nikdy nevnímal jako něco nezpochybnitelného. Farář pro mě neměl vlastně autoritu. Spíš jsme od těch pěti šesti let vnímali tuhle partu lidí s určitou kritičností. Ono nás to naučilo zdravé neúctě k autoritám. A to je pro život docela dobrá věc.

Foto: Ludvík Hradílek, Deník N

Líbí se mi váš termín „intelektuální výheň“. Je to pár dní, co kněz Max Kašparů v Mladé frontě prohlásil: „Bylo hrozné, jak proti němu (Piřhovi) zaútočila ta samozvaná aktivistická elita, včetně ‚prakaiů‘ (PraKaI – pražský kavárenský intelektuál).“

To řekl Max? Já jsem teď opravdu moc rád, že jsem do médií toho Piřhu komentovat nešel. Tady toto mě teda opravdu nebaví. V Praze jste buď s Dukou, nebo s Halíkem. Tohle říkávám na Moravě jako vtip.

Dnes jsou pravda a láska vysmívané pojmy. Říkám si, jestli už je vysmívaná i tolerance, když se používá hodně ve spojitosti s uprchlíky a menšinami.

Tohle všechno se děje hodně kvůli Miloši Zemanovi. Když dnes člověk řekne, že je vzdělaný, je to skoro hřích. Já mladým lidem říkám, ať se nestydí za to, že jsou chytrí a umí řeči.

Přinese tohle, co třeba Miloš Zeman dělá, nějaké trvalé zdeformování duší, jako nás deformovala totalita? Nebo to bude mít jen krátkodobý efekt?

Trvalé zdeformování duší už to přineslo. Tohle bude mít dlouhodobý efekt. Tohle není jen tak. Děti ještě nejsou tak kritické jako my, takže když Zeman dělá takové průšvihy, jakým je třeba jeho neslušná mluva nebo korunovační klenoty nebo to, co Miloš říká o Rusku a o Číně, tak to naneštěstí neskončí tím, že přestane být prezidentem. To se povleče dlouho. Myslím, že za deset dvacet let už jeho jméno nikdo nebude znát, a myslím, že on to ví taky.

Přečtěte si také

Sedm let bez Havla. Červené srdce dorazilo zpátky na Hrad. Tam právě zpíval Dalibor Janda

Když Václav Havel zemřel, ptala jsem se desítek veřejně známých lidí, kdo by po něm mohl být novou morální autoritou. A tam byla poušť.

Ano. Nemáme morální autoritu, a znamená to, že se nemáme kým inspirovat. To je jako u duchovního doprovázení. Když máte vedle sebe někoho, kdo má už mnoho za sebou, může pomoci vyhnout se spoustě slepých cest. A půjdete mnohem rychleji. Takhle žádné vzory nemáme, musíme si na všechno přijít sami, a to není úplně jednoduché. Kdybychom žili ve státě, kde je spousta čestných, chytrých, vzdělaných lidí, kteří píšou knížky a divadelní hry, jsou to super vědci, super lékaři, kteří jsou opravdu etičtí, měla by tahle generace studentů vzory a jela by dopředu samospádem.

Takoví lidé tu přece jsou, jen jsou zalezlí, respektive nejsou v popředí. Nebo jsou z nich takoví novodobí disidenti, jak kdysi řekl právě Václav Havel.

Nevím. Myslím, že když taková jste, což je třeba příběh vašeho života, tak není možné, abyste byla zalezlá. Ono vás to nějak na hladinu vystřelí.

A jakou šanci by tedy tahle krize mohla české společnosti přinést?

Teď se omlouvám, že budu mluvit jako farář. Všichni tři, co tu sedíme, máme denně dvacet čtyři hodin a shodneme se, že je důležité, čím je naplníme. Že čas, který tady máte, je velmi důležitý, že není čas na to, abychom se dívali na telenovely a četli knížky, které za to nestojí, abychom se dívali na filmy, které za to nestojí. A že možná největší dar a potenciál, který máme, je právě čas. Úplně klidně ho můžete nechat někde v pytli pod stolem jako sochařskou hlínu, anebo z toho můžete udělat tu sochu. Dospělost je právě o tomto. S pokorou máte přijmout vlastní velikost. Život není biologický fakt, ale dar, je to určité zadání a stojí za to proměnit čas a energii, kterou tady máte, v něco dobrého. Tohle je impuls, který mi dává moje víra.

Mě vaše slova inspirují ještě k poslední otázce. Máme čas na to, abychom mluvili s lidmi, kteří za to nestojí, nebo to je naopak ten nejlépe investovaný čas, abychom se je třeba pokusili ovlivnit?

Někdy u některých vnímám, že to důležité je, někdy u jiných si myslím, že je to úplně zbytečné. Že to vůbec nemá cenu.

Tento text jste si mohli přečíst díky tomu, že si předplácíte Deník N. Pokud máte připomínku nebo jste našli chybu, napište na editori@denikn.cz.

Vážíme si Vaší podpory.

Rozhovory

Renata Kalenská

Česko mám pořád rád, blbost člověka nikdy neopouští, říká Schwarzenberg. Zeman podle něj číhá v rákosí jako štika

Jakub Zelenka

Operátoři nám sice prodali ferrari, ale jen s litrem benzínu. Výroky Novákové nakonec pomohly, říká šéf ČTÚ